

- унеможливлення популяризації, пропаганди суїциду навіть через позитивні практики відповідної протидії шляхом підсвідомого насадження негативного контенту;
- усунення факторів суїцидальності через негативний вплив школи, суспільства, багатьох політичних, економічних, соціальних проблем;
- усяляка протидія кібербуліциду/кіберсуїциду через агресію в режимі онлайн;
- присікання згубного впливу через залучення до суїцидальних «ігор». Проведення комплексних/міждисциплінарних практик розв’язання означеної проблеми з позицій кримінології, психології, соціології, права, суїцидології, педагогіки, багатьох інших галузей знань;
- усунення біологічно-суїцидальної схильності через запровадження щорічного психолого-психіатричного компонента диспансеризації населення через безоплатні соціальні програми;
- усунення факторів асоціальних чи неповних батьківських сімей; патологічне виховання, конфлікти з однолітками, вплив ЗМІ, соціальне неблагополуччя, етнокультурні особливості, відповідність суїцидологічної науки вимогам часу.

Список використаних джерел

1. Александров Ю. В. Проблема дитячого суїциду. Наукові праці МАУП. 2013. Вип. 4. С. 195–200.
2. Батиргарєєва В. С. Самогубства дітей і підлітків в Україні: вплив інтернет-мережі. Питання боротьби зі злочинністю. 2019. Вип. 37. С. 35–46.
3. Preventing suicide: a global imperative. Geneva: World Health Organization; 2014. 102 p.
4. Ігумнова О. Б., Михайлов А. Р. Когнітивно-поведінкова терапія як метод корекції самоушкоджень підлітків. Psychology travelogs. 2021. Iss. 1. С. 99–114.

Кубарева Ольга Володимирівна,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЗАСАДИ РОЗУМНИХ СТРОКІВ ПІД ЧАС СУДОВОГО
РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Декларація законодавцем засади розумних строків кримінального провадження має на меті забезпечити процесуальну дисципліну, безперервність та послідовність, системність та економічність проведення основної стадії кримінального провадження – судового розгляду. Однак своєчасний судовий розгляд часто не реалізований на практиці, а інколи може мати непередбачувані наслідки.

Повільне правосуддя насправді може бути зумовлене об'єктивними чинниками. Адже у кримінальному судочинстві є провадження різної складності. Окремі справи є складними через велику кількість доказів, які необхідно досліджувати. Інші – через велику кількість обвинувачених. Разом з тим, складність окремих справ обумовлена вагою фактичних і правових питань, які необхідно вирішити під час судового розгляду. Наведене нерідко є єдиною причиною надмірної тривалості процедури судового розгляду. Відтак до поширених факторів, що впливають на тривалість процедури, є різні перешкоди, які іноді можуть бути виправданими. Але в непоодиноких випадках затримки судового розгляду є зумисними діями, направленими на затягування вирішення провадження по суті. Нерідкими є зусилля сторони захисту направлені на те, щоб кримінальне провадження тривало якомога довше, якщо можливо, навіть до настання строку давності кримінального переслідування.

Із прийняттям діючого Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України можна констатувати тенденцію до удосконалення законодавчого підходу щодо розумної тривалості здійснення кримінального провадження, проте кардинальне поліпшення стану своєчасного правосуддя, на жаль, спостерігати не доводиться з огляду на наступні основні аспекти:

1. Відсутність чіткого процесуального механізму прискорення здійснення кримінального провадження. Хоча законодавець у частині 6 статті 28 КПК України надає процесуальну можливість обвинуваченому, потерпілому звернутись до суду з клопотанням, в якому викладаються обставини, що обумовлюють необхідність здійснення кримінального провадження (або окремих процесуальних дій) у більш короткі строки, ніж ті, що передбачені цим Кодексом. Однак процесуальний алгоритм реалізації такого права в правових приписах зазначеного кодексу не наводиться. В даному випадку, заслуговує на увагу механізм прискорення судочинства, передбачений у статті 274-1 КПК Естонії [1], відповідно до якої, якщо кримінальна справа перебувала у провадженні не менше дев'яти місяців, і суд без поважної причини не вчиняє необхідних процесуальних дій, у тому числі не призначає своєчасне судове засідання з метою забезпечення кримінального провадження в розумний час, або якщо очевидно, що час, запланований для розгляду справи, що не дозволяє вести розгляд безперервно, то сторона судочинства може клопотати перед судом про вжиття відповідних заходів щодо якнайшвидшого завершення судочинства. І, якщо суд визнає клопотання обґрунтованим, то протягом тридцяти днів після отримання клопотання він призначає вжиття таких заходів, які, ймовірно, дозволять завершити судочинство протягом розумного часу.

2. Відсутність дієвих заходів впливу, що можуть бути застосовані до тих учасників, які через неналежне виконання своїх

процесуальних обов'язків ставлять під загрозу порушення принципу розумності строків в кримінальному провадженні.

В цьому контексті, варто зробити акцент на законодавчу практику європейської країни. Особливу увагу запобіганню таких зловживань приділяє хорватський законодавець, декларуючи у статті 11 Закону Хорватії «Про кримінальний процес» право підсудного на те, щоб незалежний та безсторонній суд, справедливо, публічно та впродовж розумного строку виніс рішення щодо нього відповідно до закону. При цьому процедура має здійснюватися без зволікань, а суд та інші державні органи зобов'язані запобігати будь-якому зловживанню правами учасників процесу.

Відповідно до статті 397 Закону Хорватії «Про кримінальний процес» [2] під час провадження суд може оштрафувати захисника, адвоката чи законного представника, потерпілого як позивача чи приватного позивача, якщо їх дії явно спрямовані на затягування кримінального провадження. При цьому про застосування такого заходу суд повідомляє Хорватську колегію адвокатів. Поруч з цим, якщо ж прокурор своєчасно не вносить пропозиції до суду або з великим запізненням вчиняє інші дії, що спричинило затягування процесу, суд повідомляє про це старшого державного прокурора. А згідно із законодавчою практикою Болгарії [3] у всіх випадках відкладення розгляду справи призначається в розумний строк, але не пізніше трьох місяців. Разом з тим, коли розгляд справи відкладено у зв'язку з неявкою сторони, свідка або експерта без поважних причин, суд накладає штраф до однієї тисячі левів.

3. Закінчення повноважень присяжного інколи виступає причиною довготривалих судових процесів. І хоча порядок дій суду у разі неможливості подальшої участі присяжного у розгляді кримінального провадження у зв'язку з закінченням строків його повноважень прямо діючим законодавством не передбачений, однак настання вказаної обставини унеможливує виконання присяжним його обов'язків, передбачених ст. 386 КПК України. У кращому випадку у разі усунення присяжного до складу суду відповідно до ч. 3 ст. 390 КПК України включається запасний присяжний, після чого судовий розгляд продовжується. Поруч з цим, як правило строк повноважень основних і запасних присяжних закінчується одночасно. У такому разі здійснюється відбір нового присяжного, після чого суд буде змушений розглядати справу із самого початку за винятком встановлення відсутності необхідності розпочинати судовий розгляд з початку та здійснювати повторно всі процесуальні дії, які вже здійснювалися під час судового розгляду до заміни складу присяжних у кримінальному провадженні згідно ч. 2 ст. 319 КПК України. У такому разі, вважаємо за необхідне у положеннях КПК України передбачити автоматичне продовження повноважень присяжних до прийняття підсумкового судового рішення за наслідками розгляду кримінального провадження.

4. Відсутність обмежень у часі при відкладенні судового розгляду або оголошенні перерви та призначенні наступних судових засідань. В цьому сенсі заслуговує на увагу бачення італійського законодавця, який маючи на меті гарантувати швидкість та зосередженість судового розгляду передбачає у частині 1 статті 477 КПК Італії [4] встановлення суддею розкладу слухань. Такий календар слухань є інструментом для раціоналізації перебігу судових засідань, уникаючи (завдяки плануванню) непотрібних відкладень. При цьому розклад складається суддею на основі вислуховування та збалансування потреб сторін із зазначенням для кожного засідання конкретних процесуальних заходів, які необхідно виконати.

Подібний підхід відображений у положеннях КПК Естонії. Так, відповідно до статті 268-1 КПК Естонії [1] (Цілісність розгляду кримінальної справи у загальному порядку) суд складає графік для розгляду кримінальних справ у загальному порядку. При цьому суд знаходить можливість розглянути паралельно кримінальну справу щодо: особи, яку звинувачують у вчиненні злочину, будучи неповнолітнім; обвинуваченого стосовно якого застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Поруч з цим у разі неминучого відкладення судочинства у кримінальній справі, що розглядається у загальному порядку суд вправі приступити до розгляду іншої кримінальної справи, відправленої на судовий розгляд у загальному порядку, якщо це не шкодить графіку судового розгляду попереднього справи. Водночас суд не пов'язаний черговістю надходження кримінальних справ до суду, але з метою цілісного розгляду кримінальної справи та винесення судового акта без зволікань суд має право розпочати розгляд кримінальної справи незалежно від черговості надходження з урахуванням об'ємності прийнятої для розгляду кримінальної справи.

Список використаних джерел

1. Eesti kriminaalmenetluse seadustik 12.02.2003. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/543365>.

2. Hrvatski Zakon o kaznenom postupku stupio je na snagu 01.01.2021. NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20. URL: <https://www.zakon.hr/z/3199/Zakon-o-kaznenom-postupku-2020-2022>.

3. Наказателно-процесуален кодекс на България. Проект: 502-01-11/10.08.2005 г. URL: <https://justice.government.bg/home/normdoc/2135512224>.

4. Zakon o kaznenom postupku Italije. 2023. (Ukaz predsjednika od 22. rujna 1988., br. 477). [Ažurirano od 11.2.2023.]. Brocardi.it – L'avvocato in un click! URL: <https://www.brocardi.it/codice-di-procedura-penale>.